

Alla oleva teksti on:

INFO -paketti ARKKITEHTUURIKASVATUKSESTA Luonto, esine, ympäristö/ Pirkko Pohjakallio.
TaiK, Taidekasvatusosasto

Mitä arkkitehtuuri onkaan?

Nokian pääkonttori, Suomenlinna tai Kreikan Akropolis. Mitä eroa niillä on? Mikä niitä yhdistää? Arkkitehtuuri on rakennettua ympäristöä ja rakennustaidetta. Ihmisen tekemää rakennustaidetta rakennuksista ja niitä ympäröivistä tiloista sekä maisemista. Arkkitehtuuri heijastaa vallitsevaa kulttuuria ja ilmentää kunkin aikakauden esteettisiä ja aatteellisia virtauksia.

Piirrä pieni vinjettikuva kirkosta, kaupasta ja kodista. Mitä arkkitehtonisia eroja löydät kuvistasi? Arkkitehtuurin muotokieleen vaikuttaa rakennuksen käyttötarkoitus eli tehtävä. Arkkitehtuuri huomioi käytettävät materiaalit ja rakennustekniikan.

Vertaile käsittepareja kuva-kuvataide, tanssi-tanssitaide, rakennus-rakennustaide jne. Aivan kuten kaikkea tanssia ei voi sanoa tanssitaiteeksi, ei kaikkea rakentamista voi kutsua arkkitehtuuriksi...

I Arkkitehtuurikasvatuksen esittelyä

Alla olevan kirjoitelman olen tehnyt tiiviiksi tietopaketsiksi arkkitehtuurikasvatuksesta. Päätelmät ja toteamukset ovat allekirjoittaneen omia ajatuksia, joille lainauksia ole erityisesti osoitettu. Arkkitehtuurikasvatuksen kenttä on vasta hakemassa muotoaan, joten tietopohja ja painotukset vaihtelevat paljon. Pyydänkin lukijaa suhtautumaan terveen kriittisesti kirjoituksessa olevaan tietoon.

Arkkitehtuurin merkityksestä

Arkkitehtuuria pidetään keskeisenä ja näkyvänä kulttuurin muotona. Se on hyvin pitkäkestoinen ilmiö, joka heijastaa kyseisen ajan arvoja ja kulttuuria. Yhteiskunta ja kulttuuri ovat näin molemmat hyvin sidoksissa rakennettuun ympäristöön historialliselta kannalta. Arkkitehtuuri on läsnä jokapäiväisessä elämässämme ja ajallisesti sen vaikutus ulottuu meissä yli sukupolvien. Olemmehan osa kulttuuriamme ja sen historiallista jatkumoa. Tahdomme tai emme, arkkitehtuuri vaikuttaa kaikkiin perusaisteihimme ja meihin kokonaisvaltaisesti. Sen vaikutus ulottuu ihmisen tajuntaan, hänen elämyksiin ja kokemuksiin.

Arkkitehtuurikasvatuksen sisältöön kuuluu mm.

< 1. Yleissivistävä arkkitehtuurikasvatus, joka tarkoittaa

- yleissivistävää kasvatusta tai kansalaiskasvatusta
- ei tarkoita, että jokaisesta oppijasta olisi tultava arkkitehti, eikä se välttämättä ole ammattiin valmistavaa opetusta

2. Arkkitehtuuripedagogia (kasvatus ja opetus yhdessä), joka tarkoittaa

- kasvatusta ja opettamista taitoon nähdä sekä ymmärtää arkkitehtuuria ja rakennettua ympäristöä, tunnetta osallisuudesta ja kuuluvuudesta
- opitun taidon kehittämistä edelleen
- rakennetun ympäristön käyttämistä kasvatuksen tukena ja opetuksen välineenä eli osana oppimisympäristöä
- koko eliniän kestäväää kasvatusta

Näiden lisäksi Apoli-ohjelma luettelee lukuisia toimenpiteitä, joiden avulla arkkitehtuurin asemaa parannettaisiin ja tietoutta lisättäisiin. Näitä toimenpiteitä ovat mm. opetussuunnitelmatyö, alan tutkimuksen lisääminen ja tutkijakoulutus, virkamiesten koulutus, jne.

Ympäristökasvatusta, esteettistä kasvatusta vai ...?

Koulumaailmassa ja opetuksessa sekoitetaan usein ympäristökasvatuksen käsite arkkitehtuurik

asvatukseen. Tiedustellessani opettajilta koulussa tehdyistä arkkitehtuurikasvatusprojekteista, melkein poikkeuksetta vastaukseksi saan pihan parannus, -suunnittelu tai lähiympäristön parannusehdotukset. Kysyessäni oppilailta, mitä on arkkitehtuuri, vastaus on useimmiten: talo. Mutta arkkitehtuurikasvatus on muutakin.

Arkkitehtuurikasvatuksen määrittelyssä helpottaa huomioda erilaiset arkkitehtuurin alueet ja alajaot. Esimerkiksi korkeakoulutasoinen arkkitehtuurin opetus jakautuu kahtia: arkkitehtuurin ja maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelmaan. Arkkitehtuurin koulutusohjelma jakaantuu puolestaan kolmeen osaan. Ensimmäinen on arkkitehtuurin perusteet, historia ja teoria. Toinen on rakennussuunnittelu, jonka aineina ovat mm. rakennusoppi, arkit-Informaatiotekniikka, puurakentaminen, asuntosuunnittelu ja julkiset rakennukset. Kolmas jako on ympäristösuunnittelu, joka koostuu yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelusta. Maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelma jakaantuu maisemasuunnitteluun, maisemarakentamiseen sekä maisemasuojeluun ja hoitoon. Nämä jaot voisivat toimia painotusalueina myös arkkitehtuurikasvatuksessa.

Ympäristökasvatus on perinteisesti ollut korostuneesti biologispainotteista. Näkökulmana on luonnon ja ympäristön suojele sekä aktiivinen toiminta sen hyväksi. Tavoitteena on ympäristön parantaminen tai vaikuttaminen hyvän ympäristön muotoutumiseen sekä osallistuminen sen suunnitteluun. Arkkitehtuurikasvatus liikkuu samoilla alueilla kuten ympäristökasvatus, ympäristötaide ja ympäristöestetiikka. Mukaan tulevat myös muotoilu- ja taidekasvatus, koska plastisuus, muodonanto ja sen arviointi ovat arkkitehtuurikasvatuksenkin sisältöjä. Jonnekin välimaastoihin sijoittuvat vielä yksilölliset tilakokemukset, -elämykset, muistot ja mielikuvat. Arkkitehtuurikasvatuksen näkökulmasta ympäristö on osa arkkitehtuuria, ympäristökasvatuksen näkökulmasta arkkitehtuuri on osa ympäristöä. Erot yllälueteltujen, ympäristöä käsittelevien kasvatusalueiden ja arkkitehtuurikasvatuksen välillä löytyvät näin ollen lähinnä painotuksessa, kaikki alueethan tavoittelevat parempaa elinympäristöä.

Arkkitehtuurikasvatuksen tavoitteista ja merkityksistä

Tavoitteina arkkitehtuurikasvatuksella on ymmärtäminen, nauttiminen, osallisuus tai kuuluvuuden tunne, osallistuminen ja vaikuttaminen...

Arkkitehtuurin ja rakennettun ympäristön ymmärtäminen tarkoittaa ihmisellä taitoa katsoa, nähdä ja nauttia elinympäristöstään. Se ei tarkoita aktiivista ponnistelua tai toimintaa katselun suhteen. Se tarkoittaa hyvän ympäristön tunnistamista ja tunnetta sen näkemisestä, hiljaista nautintoa kauniista havainnosta. Hyvän ympäristön tunnistaminen edellyttää kuitenkin kykyä arvioida hyvää tai huonoa ympäristöä. Tähän arvottamiseen tarvitaan tietoa hyvän tai huonon ympäristön perusteista, peruskasvatus eli arkkitehtuurin kielitaidon harjoittamista.

Ihmisen yhteys ja suhde ympäristöön on olemassa. Koska ihminen on biologisesti osa luontoa, hänen kuuluvuuden tunteensa ympäristöön on luontevaa ja sisäsyntyistä. Vaikka jokainen ihminen on koko ajan jossain suhteessa rakennettuun ympäristöön, ei tämä suhde ole läheskään kaikille selkeä tai edes olemassa. Aivan samoin kuin ihminen on osa luontoa, laitan arkkitehtuurikasvatuksen päätavoitteeksi sen, että ihminen tuntisi olevansa osa rakennettua ympäristöä, osa arkkitehtuuria, josta yhteiskuntamme on rakentunut.

Kun ihminen kykenee suhteuttamaan itsensä ympäristöön, hän tuntee olevansa osa jotain. Tämä on kuuluvuuden tunne, joka liittyy ihmisen osaksi yhteiskuntaa ja kulttuuria, jossa elämme. Osallisuuden tunne alkaa rakentua omasta päivänpiiristä ja laajenee aina yhteiskunnan ja kulttuurin suurempiin rakenteisiin.

Voinko sanoa: Olen osa ympäristöä ja kuulun siihen? Ilman tätä osallisuuden ja kuuluvuuden tunnetta ei ihmiselle kehity halua vaikuttaa oman ympäristön rakentamiseen. Mikäli vaikuttamisen halu ilmenee sotkemisena, tuhoamisena tai välinpitämättömyytenä, on ihmisen suhde ympäristöönsä negatiivinen. Kasvatuksella tämä suhde voidaan muuttaa positiiviseksi, jolloin vaikutuksetkin ovat päivittäisiä. Näin ollen hyvä ympäristösuhde tuottaa hyvää ympäristöä. Arkkitehtuurikasvatuksen eräiksi tavoitteiksi laskisin positiivisen ympäristösuhteen kehittämisen. Positiivinen arkkitehtuurisuhde tuottaa hyvää arkkitehtuuria ja hyvää ympäristöä. Virallinen kanta puhuu kansalaisyhteiskunnasta ja sen toteutumisesta. Tämän toteutumisen edellytyksinä

on tuloksellinen vuoropuhelu kansalaisten ja päättäjien välillä. Vuoropuhelu puolestaan vaatii avointa päätöksentekojärjestelmää ja valistuneita sekä osallistuvia kansalaisia. Kun on kyse arkkitehtuurin kansalaiskasvatuksesta, väite tarkoittaa ensimmäiseksi sitä, että kansalaisilla tulisi olla tietoa myös ympäristön suunnittelun ja muotoutumisen mekanismeista. Toiseksi heillä tulisi olla tietoa omista vaikuttamisen mahdollisuuksista. Arkkitehtuurikasvatuksen tavoitteiksi lisäisin vielä kansalaisten kasvattamista osallistumiseen ja oppia vaikuttamiseen.

Lopuksi: puuhun on helpompi kiivetä tyvestä

Tässä kirjoituksessani olen määritellyt arkkitehtuurikasvatuksen sisältöjä ja tavoitteita, menetelmät olen jättänyt tarkoituksella pois. Arkkitehtuuripedagogia-sanaa ei ole olemassa VESA- tai YSA -verkkosanastossa eikä aluetta opeteta yhteinäisenä ainoassakaan oppilaitoksessa Suomessa. Menetelmistä ei myöskään löydy tieteellisesti tutkittua perustaa. Ohjeeksi ja menetelmien tueksi voisin palauttaa mieliin arkkitehtuurin kielitaidon käsitteen. Kielen hallinta ja käyttäminen edellyttää jonkinasteisten perusteiden, vaikkapa aakkosten osaamista ennen vuoropuheluun ryhtymistä. Arkkitehtuurin kielitaito, osallisuus ja osallistuminen arkkitehtuurikasvatuksessa voi merkitä aluksi pienten asioiden harjoittamista. Kokeilemistä ja totuttelua uusiin sanoihin ja tapaan ajatella. Totuttelua arkkitehtuurin maailmaan omakohtaisten kokemusten ja elämysten kautta. Näiden kaikkien aineiden liittämistä oman elämänhistorian rakennuspuiksi. Näistä voi nikkaroida tikapuut, joilla pääsee kurkistelemaan arkkitehtuuripuun latvaan asti, halutessaan vaikkapa arkkitehtuurin suurille saloille. Anna Hänninen

